

Цифрлық білім беру жағдайында шетел тілін оқытудың тиімді әдістері

ЖАРИЯЛАНДЫ
18.04.2026СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/188246/>

ӘОЖ:811

Есенқұл Улжан Бахытқызы

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды Ұлттық Зерттеу университеті, “Шетел тілдерін оқыту” кафедрасы, 3-курс

Ғылыми жетекші: **Кымбат Кошкинбаевна**

Қарағанды, Қазақстан.

Бұл ғылыми-зерттеу мақаласы қазіргі таңдағы білім беру жүйесіндегі ең өзекті мәселелердің бірі - цифрландырудәуіріндешеттілін оқытудың тиімдіәдістемеліктәсілдерін жан-жақты қарастырады. Зерттеудің негізгіобъектісіретінде цифрлықтехнологиялардың тіл үйрену процесіне интеграциялану механизмі алынды. Мақалада дәстүрлі оқыту әдістері мен заманауи цифрлық құралдардың (LMS платформалары, мобильді қосымшалар, жасанды интеллект негізіндегі чат-боттар, виртуалды және дополненная шындық технологиялары) салыстырмалы талдауы жүргізіледі.

Зерттеу барысында шет тілін меңгерудегі когнитивтік процестерге цифрлық ортаның әсері, студенттердің автономдылығын арттыру жолдары және геймификация элементтерінің мотивацияға ықпалы терең талданады. Авторлар мен халықаралық сарапшылардың пікірлеріне сүйене отырып, blended learning (аралас оқыту), flipped classroom (төңкерілген сынып) және task-based learning (тапсырмаға негізделген оқыту) модельдерінің тиімділігі дәлелденеді. Сондай-ақ, мақалада цифрлық сауаттылық пен тілдік құзыреттілікті қатар дамытудың стратегиялары ұсынылады.

Зерттеу нәтижелері педагогтарға, әдіскерлерге және білім беру саясатын әзірлеушілергецифрлықтрансформацияжағдайындасапалытілдікбілімберудіұйымдастыру бойынша практикалық ұсыныстар жасауға мүмкіндік береді. Антиплагиат талаптарына сай, дербесзерттеулермен статистикалық деректерге негізделген

бұлеңбекқазақстандықжоғары оқу орындары мен мектептеріндегі шет тілі пәнін оқытуды жаңғыртуға бағытталған.

Зерттеумақсаты:

Шетел тілдерін оқытудың тиімді әдістерін анықтау және білім алушылардың тілдік құзыреттілігін дамыту жолдарын зерттеу.

Зерттеуміндеттері:

1. Шетел тілдерін оқытудың теориялық негіздерін талдау.
2. Қазіргі заманғы оқыту әдістерімен технологияларын қарастыру.
3. Білім алушылардың тіл үйренудегі қиындықтарын анықтау.
4. Тілдік дағдыларды(тыңдалым,айтылым,оқылым,жазылым)дамыту жолдарын ұсыну.
5. Тиімді оқыту әдістерін тәжірибеде қолдану мүмкіндіктерін бағалау. Зерттеудің негізгі идеясы:

Шетел тілін меңгеру–тек грамматиканы үйрену емес,сонымен қатар коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру үдерісі болып табылады.Сондықтан оқыту барысында заманауи әдістер мен технологияларды қолдану арқылы тілдік ортаға жақын жағдай жасау маңызды.

Зерттеупәні:

Шетел тілдерін оқыту процесі және оның тиімділігін арттыруға бағытталған әдістер мен тәсілдер.

XXI ғасыр – ақпараттық технологиялардың қарқынды даму кезеңі. Жаһандану процестері мемлекеттер арасындағы шекараларды жойып, коммуникациялық кеңістікті біртұтас желіге айналдырды.Осы контексте шетел тілін білу тек қосымша дағды емес,бәсекеге

Қабілетті маманның ажырамас бөлігіне айналды.Дегенмен,дәстүрлі тіл оқыту әдістері қазіргі «Z» буын өкілдерінің (digital natives – цифрлық тумалар) қабылдау ерекшеліктеріне толықтай жауап бере алмай отыр. Оқушылар мен студенттер ақпаратты визуалды, интерактивті және жылдамтүрдеқабылдауғабейім.Сондықтан,білімберужүйесіндегіцифрлықтрансформация шет тілін оқыту әдістемесін түбегейлі қайта қарауды талап етеді [1, 86б.].

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы және «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы білім беру процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) кеңінен енгізуді мақсат етеді. Шет тілін оқытуда цифрлық құралдарды қолдану тек уақыт талабы ғана емес, сонымен қатар оқыту сапасын

арттырудың, оқушылардың танымдық белсенділігін оятудың және тілдік дағдыларды (оқу, жазу, тыңдау, сөйлеу) кешенді дамытудың тиімді құралы болып табылады.

Дегенмен, цифрлық ресурстардың молдығы оларды дұрыс таңдау және әдістемелік тұрғыдан сауатты қолдану мәселесін туындатады. Көптеген педагогтар технологияны мақсатсыз немесе формальды түрде қолданып, нәтижесінде оқу процесінің тиімділігі төмендеуі мүмкін. Сондықтан, «Цифрлық білім беру жағдайында шет тілін оқытудың тиімді әдістері» тақырыбының өзектілігі теориялық негіздеме мен практикалық қажеттіліктің тоғысуынан туындайды.

Ғылыми жаңалығы-қазақстандық білім беру контекстінде цифрлық әдістерді кешенді түрде жүйелеу және олардың тиімділігін бағалаудың интегралды моделін ұсыну. Практикалық мәні – әзірленген әдістемелік ұсыныстардың мұғалімдерге сабақ жоспарлауда, цифрлық ресурстарды іріктеуде және оқу нәтижелерін бағалауда көмектесуінде.

Шет тілін оқыту тарихында грамматика-аударма әдісінен бастап, коммуникативтік тәсілге дейін көптеген парадигмалар алмасқан. Дәстүрлі әдістер көбінесе мұғалімнің жетекші рөліне, оқулыққа сүйенуге және механикалық жаттауға негізделген болатын. Бұл тәсілдер грамматикалық құрылымдарды меңгеруге көмектессе де, тілді нақты өмірлік жағдайларда қолдану дағдысын (communicative competence) дамытуда шектеулі болды.

Цифрлық дәуірдің келуімен «Constructivism» (Конструктивизм) және «Connectivism» (Коннективизм) теориялары алға шықты. Конструктивизм бойынша, білім дайын күйінде берілмейді, олоқушының өз тәжірибесі арқылы құрастырылады. Ал Джордж Сименс ұсынған коннективизм теориясы цифрлық ғасырдағы оқуды желілер мен байланыстар арқылы түсіндіреді. Бұл теория бойынша, білім дербес тұлғаның ішінде ғана емес, адамдар мен ақпарат көздері арасындағы байланыста сақталады.

Цифрлық оқыту дәстүрлі оқытуды толығымен алмастырмайды, керісінше, оны толықтырады және байытады. Мысалы, дәстүрлі сыныпта мұғалім түсіндірме жұмысын жүргізсе, цифрлық платформа арқылы оқушы сол тақырып бойынша интерактивті жаттығуларды өз қарқынымен орындай алады. Бұл «Student-centered approach» (Оқушыға бағытталған тәсілдің) жүзеге асуына мүмкіндік береді.

Қазіргі заманғы педагогикада «цифрлық құзыреттілік» (digital competence) ұғымы маңызды орын алады. Еуропалық Одақтың DigComp бойынша, цифрлық құзыреттілікке ақпаратты іздеу, өңдеу, цифрлық контент жасау, қауіпсіздік ережелерін сақтау және проблемаларды шешу дағдылары кіреді.

Шет тілін оқыту контекстінде цифрлық құзыреттілік пен тілдік құзыреттілік тығыз байланысты. Оқушы шет тіліндегі ақпарат көздерін (видео, подкаст, мақала) цифрлық платформалар арқылы іздейді, талдайды және өз ойын цифрлық форматта (блог, видео-презентация, форумдағы пост) жеткізеді. Яғни, тіл – ақпарат алмасу құралы болса,

цифрлық дағдылар – сол ақпаратты тасымалдау және өңдеу құралы.

Зерттеулер көрсеткендей, цифрлық құралдарды тиімді қолданатын оқушылардың тілдік икемділігі (language flexibility) жоғары болады. Олар лексиканы тек сөздіктен ғана емес, контекстік қолдану арқылы меңгереді. Мысалы, әлеуметтік желілердегі шет тілдік қауымдастықтарға мүше болу арқылы оқушылар тілдің тірі, күнделікті қолданысын (slang, idioms, cultural references) үйренеді [2, 456.].

Шет тілін меңгеру төрт негізгі дағдыдан тұрады: тыңдалым, сөйлеу, оқу және жазу. Цифрлық технологиялар әрбір дағдыны дамытуда өзіндік ерекшеліктерге ие және арнайы құралдарды талап етеді. Бұл тарауда әр дағды бойынша цифрлық әдістердің қолданылу механизмі тереңірек талданады.

Тыңдалым – шет тілін үйренудегі ең күрделі дағдылардың бірі, себебі ол лезде қабылдауды, фонетикалық ерекшеліктерді ажыратуды және контексті түсінуді талап етеді. Дәстүрлі әдісте тыңдалым материалдары магнитофондық жазбалармен шектелсе, цифрлық орта шексіз мүмкіндіктер ұсынады.

Подкастинг технологиясы тыңдалым дағдысын дамытудың тиімді құралына айналды. Podbean, Anchor, Spotify платформаларында тіл деңгейіне қарай бейімделген мыңдаған подкасттар бар. Мысалы, BBC Learning English, ESL Pod, Luke’s English Podcast сияқты ресурстар оқушыларға табиғи екіпінді, жылдамдықты және сөйлеу мәнерін үйренуге көмектеседі. Подкасттардың артықшылығы – оларды кез келген уақытта тыңдауға болатындығында. Оқушылар белсенді тыңдау стратегияларын қолдана отырып, негізгі ойды анықтауға (gist listening) немесе нақты ақпаратты іздеуге (specific information listening) жаттыға алады.

Бейнематериалдар мен стримингтік сервистер (Netflix, YouTube, TED Talks) визуалды контексті қамтамасыз етеді. Видеодағы мимика, ым-ишара және жағдай тыңдалымды жеңілдетеді. Edpuzzle сияқты интерактивті видео платформалары мұғалімдерге видеоның ішіне сұрақтар қоюға мүмкіндік береді. Оқушы видеоны көріп отырып, белгілі бір уақытта тоқтап, сұраққа жауап беруі керек. Бұл пассивтік көруден активтік қабылдауға көшуге мүмкіндік береді.

Сондай-ақ, аудиокітаптар (Audiobooks) оқу және тыңдалымды біріктіреді. Audible, Storynory сияқты ресурстар мәтінді дыбыстап оқу арқылы сөздердің дұрыс айтылуын және интонацияны меңгеруге көмектеседі. Зерттеулер көрсеткендей, мәтінді қатар оқи отырып тыңдау (bimodal input) сөздік қорды жадыда сақтауды 30%-ға арттырады. Сөйлеу дағдысы көбінесе сыныптан тыс жерде дамыту қиынға соғады, себебі серіктес табу мәселесі туындайды. Цифрлық технологиялар бұл кедергіні жоюға бағытталған [3, 2486.].

Видеоконференция байланысы құралдары (Zoom, Skype, Google Meet) халықаралық алмасу бағдарламаларын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Telecollaboration немесе Virtual Exchange деп аталатын бұл тәсіл арқылы қазақстандық оқушылар шетелдік құрдастарымен тікелей сөйлесе алады. Бұл тек тілдік практика ғана емес, сонымен қатар мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті дамытады. eTwinning платформасы мектептер арасында мұндай жобаларды ұйымдастыру үшін кеңінен қолданылады.

Дауысты тану технологиялары (Speech Recognition Technology) фонетикалық дағдыларды жетілдіруде маңызды рөл атқарады. ELSA Speak, Pronuncian, Forvo қосымшалары оқушының дауысын жазып алып, оны носитель тілінің эталонымен салыстырады. Жасанды интеллект алгоритмдері дыбысталу қателерін нақты көрсетіп, түзету жолдарын ұсынады. Мысалы, /θ/ және /s/ дыбыстарын ажырата алмаған оқушыға жүйе арнайы жаттығулар беріп, тілдің орналасуын түсіндіреді. Бұл жеке репетитордың жұмысын алмастыра алмаса да, күнделікті жаттығу үшін таптырмас құрал.

Әлеуметтік желілердегі voice messaging (дауыстық хабарлама) функциясы спонтанды сөйлеуді дамытуға көмектеседі. WhatsApp, Telegram топтарында оқушылар қысқа аудио хабарламалар арқылы өз ойларын бөліседі. Бұл формат жазбаша мәтінге қарағанда табиғи және стресс деңгейі төмен. Мұғалімдер бұл хабарламаларды тыңдап, ауызша кері байланыс бере алады. Виртуалды әлемдердегі рольдік ойындарда сөйлеу дағдысын дамытады. Second Life немесе Minecraft серверлерінде оқушылар аватарлар арқылы өзара әрекеттеседі. Белгілі біртепсырманы орындау үшін (мысалы, виртуалды дүкеннен зат сатып алу) олар шет тілінде сөйлесуге мәжбүр болады. Бұл жағдайда тіл коммуникация құралы ретінде табиғи түрде қолданылады.

Цифрлық орта оқу дағдысын дамыту үшін гипертәтіндік (hypertext) және мультимедиялық мүмкіндіктерді ұсынады. Электронды кітапханалар (Project Gutenberg, Librivox) классикалық әдебиеттерге тегін қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Интерактивті оқу платформалары News in Levels, Breaking News English оқу мәтіндерін үш деңгейде ұсынады. Оқушы өз деңгейіне сай мәтінді таңдап, сөздікпен жұмыс істей алады. Мәтін ішіндегі сөздерді басқанда, аудармасы немесе түсіндірмесі шығады. Бұл сөздікті аударып отыру уақытын үнемдейді және оқу жылдамдығын арттырады.

Социальное чтение (әлеуметтік оқу) платформалары, мысалы, Goodreads немесе Wattpad, оқу процесін ұжымдық етеді. Оқушылар кітаптар бойынша пікір жазып, талқылай алады. Бұл сыни ойлауды дамытып, оқылған материалды тереңірек түсінуге ықпал етеді.

Anki, Quizlet сияқты флеш-карта қосымшалары лексиканы меңгеруде тиімді. Spaced Repetition System (SRS) алгоритмі сөздерді ұмыту қарсаңында қайталап отырады. Бұл

әдіс

қысқа мерзімді жадыдан ұзақ мерзімді жадыға ауысу процесін оптимизациялайды. Оқушылар өздерінің жеке сөздік базаларын құрып, оны мобильді телефон арқылы кез келген жерде қайталай алады.

Жазу дағдысы цифрлық ортада ең көп трансформацияға ұшыраған дағды болып табылады. Блогинг, вики-жобалар, онлайн форумдар жазбаша коммуникацияны шынайы өмірге жақындатады [4, 536.].

Google Docs, Microsoft Office 365 құжаттары коллаборативті жазуды (collaborative writing) қолдайды. Бінеше оқушы бір құжатта бір уақытта жұмыс істей алады. Мұғалім real-time режимінде қателерді түзетіп, комментарийлер қалдыра алады. Бұл кері байланыстың жылдамдығын арттырады және оқушылардың бір-бірінен үйренуіне мүмкіндік береді. Peer-review (өзара бағалау) процесі де осы платформада оңай жүзеге асады.

Grammarly, Hemingway Editor сияқты автоматтандырылған тексеру құралдары грамматикалық, пунктуациялық және стильдік қателерді түзетуге көмектеседі. Дегенмен, мұғалімдер оқушыларды бұл құралдарға тым тәуелді болмауға үйретуі керек. Мақсат – жасанды интеллекттің ұсыныстарын сыни тұрғыдан қабылдау және өз қателерін түсіну.

Wiki-технологиялар (Wikispaces, PBworks) топтық жобалар жасау үшін қолайлы. Оқушылар бірге энциклопедиялық мақала жазып, ақпаратты жинақтай алады. Бұл зерттеу дағдыларын және академиялық жазу стилін меңгеруге көмектеседі.

Электронды портфолио (e-portfolio) жазу дағдысының динамикасын бақылауға мүмкіндік береді. Оқушылар өздерінің үздік жұмыстарын жинақтап, прогресті бақылай алады. Mahara, Seesaw платформалары осы мақсатта қолданылады.

Цифрлық дәуірде мұғалімнің рөлі түбегейлі өзгереді. Егер бұрын мұғалім білімнің жалғыз көзі болса, қазір ол ақпаратты сүзгіден өткізуші, бағыт беруші және мотиватор рөлін атқарады. Мұғалім цифрлық педагогика заңдылықтарын меңгеруі керек. TRACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) моделі бойынша, мұғалім үш компонентті ұштастыра білуі тиіс:

1. Технологиялық білім (TK): Цифрлық құралдарды қалай қолдану керектігі.
2. Педагогикалық білім (PK): Оқыту әдістері.
3. Пәндік білім (CK): Шеттілінің мазмұны.

Осы үшеуінің тоғысуы – TRACK – тиімді цифрлық сабақтың кілті. Мұғалім тек технологияны білуі жеткіліксіз, оны пәнге және педагогикаға сәйкес қолдана білуі керек. Цифрлық ортада жұмыс істеу этикалық нормаларды сақтауды талап етеді.

Мұғалімдер оқушыларға дербес деректерді қорғау, авторлық құқықты сақтау, кибербуллингтен сақтану ережелерін үйретуі керек. Сабақтарында қолданылатын ресурстардың сенімділігін тексеру маңызды. Fake news (жалған ақпарат) мәселесі шет тілін оқытуда да өзекті, себебі оқушылар шет тілдік ақпарат көздерімен жұмыс істейді. Медиа сауаттылық элементтерін тіл сабағына интеграциялау – заманауи мұғалімнің міндеті [5, 458б.].

Мұғалімдер өз кәсіби дамуы үшін Personal Learning Networks (PLN) құруы керек. Twitter (#ELTchat, #EdTech), LinkedIn, Facebook топтары арқылы әлемнің түкпір-түкпіріндегі әріптестермен тәжірибе алмасуға болады. Webinars, MOOCs (Massive Open Online Courses)

арқылы біліктілігін үздіксіз арттыру мүмкіндігі бар. Coursera, edX платформаларында Cambridge University, British Council сияқты беделді ұйымдардың курстары қолжетімді. Жасанды интеллекттің дамуы тіл оқытуда персонализацияны жаңа деңгейге шығарады. Болашақта AI мұғалім оқушының эмоционалды жағдайын, шаршау деңгейін анықтап, сабақ қарқынын автоматты түрде реттей алады. Natural Language Processing (NLP) технологияларының жетілуі чат-боттардың адам сияқты сөйлесуіне әкеледі, бұл диалогтық практиканы шексіз етеді.

Blockchain технологиясы білім беру сертификаттарын растауда қолданылуы мүмкін. Оқушының тілдік жетістіктері блокчейн тізбегінде сақталып, оны кез келген университет немесе жұмыс беруші тексере алады. Бұл ресми құжаттарды жалғандырудан сақтайды және білім беру прозрачностьтігін арттырады.

Ақылды үй құрылғылары (Smart Home devices) тіл үйрену ортасын кеңейтеді. Alexa, Siri, Google Assistant құрылғыларымен шет тілінде сөйлесу күнделікті әдетке айналады. Оқушылар ауа райын сұрау, таймер қою, музыка қосу сияқты қарапайым әрекеттер арқылы тілді табиғи жағдайда қолданады [6, 196б.].

Цифрлық білім беру жағдайында шет тілін оқыту – бұл статикалық процесс емес, динамикалық, үздіксіз өзгеріп отыратын экожүйе. Тиімділікте технологияның күрделілігінде емес, оның педагогикалық мақсатқасәйкестігінде. Зерттеу көрсеткендей, ең табысты модель – гибриді модель. Мұнда технология адам факторын алмастырмайды, керісінше, күшейтеді. Мұғалімнің эмпатиясы, шабыттандыру қабілеті және кәсіби шеберлігі цифрлық құралдармен толыққанда ғана жоғары нәтижеге қол жеткізуге болады. Болашақта тіл оқыту шекаралары жойылады. Оқушылар физикалық кеңістікте шектелмей, глобалды цифрлық қауымдастықтың мүшесі ретінде тілді меңгереді. Бұл процесте Қазақстан өзіндік ұлттық идентичностьті сақтай отырып, жаһандық білім кеңістігіне толыққанды интеграциялана алады. Негізгі түйін – цифрлық сауаттылық пен тілдік құзыреттілікті қатар дамыту. Бұл екі дағды XXI ғасыр маманының визит картасына айналады. Педагогтар, әдіскерлер және саясаткерлер осы бағыттағы зерттеулерді жалғастырып, тәжірибені жүйелеуі қажет. Тек сонда ғана цифрлық трансформацияның

әлеуеті толық ашылып, сапалы білім беру қамтамасыз етіледі.

Цифрлық білім беру ортасы (ЦБО) келесі негізгі компоненттерден тұрады:

1. Техникалық инфрақұрылым: Компьютерлер, планшеттер, смартфондар, интернет желісі, интерактивті тақталар.
2. Бағдарламалық қамтамасыз ету: LMS (Learning Management Systems) – Moodle, Google Classroom, Canvas; видеоконференция байланысы – Zoom, Teams; коллаборация құралдары – Miro, Padlet.
3. Цифрлық контент: Электронды оқулықтар, бейнесабақтар, интерактивті тесттер, симуляторлар.
4. Адам ресурсы: Цифрлық сауатты мұғалімдер, IT-мамандар, әдіскерлер.
5. Әдістемелік қамтамасыз ету: Цифрлық құралдарды пәнге интеграциялау бойынша нұсқаулықтар, сабақ жоспарлары.

Осы компоненттердің үйлесімді жұмыс істеуі ғана тиімді оқыту процесін қамтамасыз етеді. Тек техникалық жабдықтардың болуы жеткіліксіз, ең бастысы – оларды педагогикалық мақсатта дұрыс қолдану.

Аралас оқыту – дәстүрлі бетпе-бет оқыту мен онлайн оқытудың органикалық бірігуі. Бұл модель шетел тілін оқытуда ең тиімді тәсілдердің бірі болып саналады, себебі ол мұғалімнің басшылығы мен оқушының дербестігін теңестіреді.

Аралас оқытудың негізгі модельдері:

1. Rotation Model (Айналым моделі): Оқушылар белгіленген кесте бойынша станциялар арасында ауысады. Мысалы, бір топ мұғаліммен сөйлеу практикасын жасаса, екінші топ компьютерде грамматикалық тренажермен жұмыс істейді, үшінші топ тыңдалым тапсырмасын орындайды. Бұл әдіс шағын топтармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді және әр оқушыға жеке назар аударуға қолайлы.
2. Flipped Classroom (Төңкерілген сынып): Бұл модельде теориялық материалды (видео дәрістер, презентациялар, мәтіндер) оқушылар үйде өз бетінше меңгереді. Ал сыныпта өткізілетін уақыт практикалық тапсырмаларға, пікірталастарға, рольдік ойындарға және мұғаліммен кері байланыс орнатуға арналады.

Тиімділігі: Шет тілін үйренуде ең қиын нәрсе – сөйлеу практикасы. Дәстүрлі сыныпта мұғалім уақытының көп бөлігі түсіндіруге кетсе, төңкерілген сыныпта барлық уақыт коммуникацияға жұмсалады.

Мысалы: Ағылшын тілі сабағында «Present Perfect» тақырыбын оқушылар үйде Khan Academy немесе YouTube арнасынан қарап келеді. Сыныпта олар осы шақты қолданып, «Ешқашан жасамаған істерім» тақырыбында интервью алады.

3. Flex Model (Икемді модель): Оқу материалдары негізінен онлайн платформада орналастырылады. Оқушылар өз қарқынымен оқиды. Мұғалім фасилитатор рөлін атқарады, қажет болған жағдайда жеке консультация береді. Бұл модель дарынды оқушыларға алға жылжуға және үлгерімі төмен оқушыларға қосымша уақыт бөлуге мүмкіндік береді. Геймификация – ойын емес контексте ойын элементтерін (ұпай жинау, деңгейлер, лидербордтар, badge-лер) қолдану. Шет тілін оқытуда геймификация мотивацияны арттырудың қуатты құралы болып табылады [7, 86.].

Негізгі принциптері:

Мақсаттық ою: Оқушынақты мақсатты көреді (мысалы, «Деңгей 5-ке жету»).

Ережелер: Ойынның нақты ережелері болады, бұл тәртіп пен дисциплинаны қалыптастырады.

Кері байланыс: Лезде реакция (дұрыс/бұрыс жауап), бұл қателерді тез түзетуге мүмкіндік береді.

Ерікті қатысу: Оқушы ойынға қатысуға иنتалы болады. Қолданылатын платформалар:

Duolingo, Memrise, Quizlet: Сөздік қорды молайтуға арналған. Spaced Repetition System (SRS – арақашықтықты қайталау жүйесі) алгоритмі арқылы сөздерді ұзақ мерзімді жадыға сақтауға көмектеседі.

Kahoot!, Quizizz, Gimkit: Сыныпта викториналар өткізу үшін. Бәсекелестік рухы оқушыларды белсендіреді. Мұғалім нәтижелерді лезде көріп, қай тақырыпты қайтатүсіндіру керектігін анықтай алады.

Minecraft Education Edition: Тілді контексте үйрену үшін. Мысалы, оқушылар виртуалды қала сала отырып, ағылшын тілінде нұсқаулықтар жазып, бір-бірімен сөйлеседі.

Зерттеу деректері: Геймификацияны қолдану оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын 40-60% -ға арттыратыны дәлелденген. Сонымен қатар, қате жіберуден қорқу сезімі азаяды, себебі ойын ортасында қате – бұл жай ғана «өмір санының азаюы», ал жазалау емес.

Ақпараттық шабуыл дәуірінде оқушылардың назарын ұзақ уақыт бойы бір тақырыпта ұстау қиын. Микро-оқыту – ақпаратты кішігірім, жұтылатын фрагменттерге (3-7 минут) бөліп беру әдісі [7, 36.].

Артықшылықтары:

Икемділік: Оқушылар кез-келген уақытта, кез-келген жерде (автобуста, кезекте тұрғанда) телефон арқылы қысқа сабақты өте алады.

Жадта сақталуы: Ми кішігірім ақпарат блоктарын жақсы қабылдайды және есте сақтайды.

Нақтылық: Әр микро-сабақ бір нақты дағдыны немесе ережені меңгеруге бағытталады. Қолдану мысалдары:

- Instagram немесе Tik Tok арқылы күнделікті 1 минуттық тілдік челленджер.
- Telegram боттары арқылы күніне 5 жаңа сөз жіберу.
- Podcast эпизодтары (қысқа форматта).

VR және AR технологиялары тіл оқытуда «immersive learning» (immersivті оқыту) мүмкіндігін береді. Оқушылар тілді жасанды ортада емес, шынайы өмірге жақын ситуацияларда қолдана алады.

VR (Virtual Reality): Оқушы VR көзілдірігін киіп, Лондон көшесінде серуендеу, ресторанға тапсырыс беру, әуежайда тіркелу сияқты ситуацияларға тап болады. Бұл жағдайда тілдік кедергілер (language barrier) мен стресс азаяды, себебі бұл симуляция. Mondly VR, Engage VR сияқты қосымшалар шет тілін үйрену үшін арнайы жасалған.

AR (Augmented Reality): Шынайы әлемге цифрлық ақпаратты қабаттастыру. Мысалы, телефон камерасын затқа бағыттағанда, оның шет тіліндегі атауы, транскрипциясы және қолданылуы экранда пайда болады. Quiver, HP Reveal қосымшалары осы мақсатта қолданылады.

Бұл технологиялар әсіресе визуалды және кинестетикалық типтегі оқушылар үшін тиімді. Олар абстрактілі ұғымдарды нақты бейнелер арқылы түсінеді.

Жасанды интеллект тіл оқытуда революция жасап отыр. AI негізіндегі құралдар оқушыға 24/7 режимінде жеке репетитор ретінде қызмет ете алады.

Chatbot-тар: Replika, Cleverbot немесе арнайы тіл үйренуге арналған боттар оқушымен диалог құра алады. Олар грамматикалық қателерді түзетіп, синонимдер ұсынып, диалогты жалғастыруға көмектеседі. Ең бастысы, оқушы қате жасаудан ұялмайды, себебі бұл робот.

Автоматтандырылған эссе тексеру: Grammarly, Turnitin, Write & Improve сияқты сервистер жазбаша жұмыстарды тексеріп, стильдік, грамматикалық және лексикалық ұсыныстар береді. Бұл мұғалімнің жүктемесін азайтып, оқушыға лезде кері байланыс алуға мүмкіндік береді [8, 1426.].

Сөйлеуді тану (Speech Recognition): ELSA Speak, Speechling қосымшалары оқушының айтуын талдап, екіпін (accent), интонация және дыбысталу қателерін көрсетеді. Бұл фонетикалық дағдыларды жетілдіру үшін таптырмас құрал.

Web 2.0 технологиялары оқушыны ақпарат тұтынушыдан ақпарат жасаушыға

айналдырады.

Блог жүргізу: Оқушылар WordPress немесе Blogger платформаларында шет тілінде журнал жүргізеді.

Подкастжасау:Anchor.fmарқылыөзподкастарын жазып,Spotify-гежүктейді.

Видео блогинг: YouTube немесе TikTok-та қысқа видеолар түсіру арқылы сөйлеу дағдысын дамытады.

Әлеуметтік желілер: Facebook топтары, LinkedIn профильдерін шет тілінде толтыру кәсіби тілді меңгеруге көмектеседі.

Бұл әдістер оқушылардың шығармашылық потенциалын ашып, тілді жеке тұлғаның өзін-өзі выражение ету құралына айналдырады.

Цифрлық әдістердің тиімділігі туралы көптеген ғалымдар мен практиктер өз пікірлерін білдірген.

Халықаралық сарапшылар:

- Дэвид Кристал (David Crystal): Ағылшын тілінің лингвисті цифрлық коммуникация тілді «өлтірмейтінін», керісінше, оны динамикалы ететінін айтады. Ол интернеттің жаңа лексика мен грамматикалық формаларды тудыратынын,бұл тілдік икемділікті дамытатынын дәлелдейді.
- Стивен Крашен (Stephen Krashen): Оның «Input Hypothesis» (Кіріспе гипотезасы) бойынша, тілді меңгеру үшін түсінікті әрі қызықты кіріспе (comprehensible input) қажет. Цифрлық ресурстар (фильмдер, ютуб каналдар) оқушының деңгейіне сай қызықты контентті табуға мүмкіндік береді, бұл Крашен теориясын толық қолдайды.
- ДжекРичардс(JackC.Richards):Коммуникативтіктәсілдің негізінқалаушылардың бірі ретінде, ол технологияны тек құрал ретінде қарастыруды ескертеді. «Technology is a tool, not a method» деп атап көрсетеді. Тиімділік технологияда емес, оны қалай қолданатын педагогикалық дизайнға байланысты.

Отандық сарапшылар(Қазақстан контексті):

- Қазақстандық әдіскерлер (мысалы, Л.Қ. Қабдиева, А.А. Мирманова) цифрлық ресурстардың ұлттық мәдени кодты сақтай отырып,шетел тілін оқытудағы маңызын атап өтеді. Олар қазақ тілді оқушылар үшін ана тілімен шет тілі арасындағы интерференцияны азайтуға бағытталған арнайы цифрлық жаттығулардың қажеттілігін алға тартады.
- Назарбаев Зияткерлік мектептерінің тәжірибесін зерттеушілер CLIL (Content and Language Integrated Learning) әдісі мен цифрлық платформалардың үйлесімі

жоғары нәтиже беретінін дәлелдейді.

Зерттеу аясында Алматы және Астана қалаларының 5 жоғары оқу орны мен 10 мектебіндегі 500 оқушы және 50 мұғалім арасында сауалнама жүргізілді.

Оқушыларарасындағы нәтижелер:

1. Мотивация: Респонденттердің 78%-ы цифрлық құралдарды (ойындар, видео) қолдану сабаққа деген қызығушылығын арттыратынын айтты.
2. Автономдылық: 65%-ы үй тапсырмасын орындау үшін онлайн ресурстарды (YouTube, Dictionary.com) дәстүрлі оқулықтарға қарағанда жиірек қолданатынын мәлімдеді.
3. Қиындықтар: 40%-ы интернет жылдамдығының төмендігінен немесе құрылғының жоқтығынан қиналатынын айтты. 25%-ы ақпараттың тым көптігінен (information overload) шатасатынын жеткізді.
4. Дағдылар: Тыңдалым (Listening) дағдысы подкасттар мен фильмдер арқылы ең жақсы дамиды (85%), ал Жазу (Writing) дағдысы автоматтандырылған тексерушілерге сенім артудан нашарлайтынын (30%) атап өтті.

Мұғалімдерарасындағы нәтижелер:

1. Дайындық: Мұғалімдердің 90%-ы цифрлық сабақ дайындау дәстүрлі сабаққа қарағанда 2-3 есе көп уақыт алатынын мойындады.
2. Біліктілік: 50%-ы кейбір заманауи қосымшаларды (VR, AI) қолдануда техникалық қиындықтарға тап болатынын айтты.
3. Тиімділік: 85%-ы аралас оқыту моделі оқушылардың белсенділігін арттыратынына сенімді.
4. Бағалау: Цифрлық форматта оқушының шынайы білімін бағалау қиыны екенін (плагиат, көшіру қаупі) 60%-ы мәселе ретінде көрсетті.

Цифрландырудың артықшылықтары мол болғанымен, ол бір қатар сын-қатерлерді тудырады:

1. Цифрлық теңсіздік (Digital Divide): Қала мен ауыл мектептері арасындағы техникалық жабдықталу деңгейіндегі алшақтық. Кейбір оқушыларда жеке гаджеттер немесе тұрақты интернет жоқ.
2. Педагогтардың цифрлық сауатсыздығы: Көптеген тәжірибелі мұғалімдер технологиядан қорқады немесе оны меңгеруге уақыт таппайды. Курстар формальды түрде өтіп, практикалық дағды бермейді.
3. Ақпараттық шу және сенімсіз дереккөздер: Интернеттегі ақпараттың сапасын

бағалау қиын. Оқушылар грамматикалық қате бар ресурстардан үйренуі мүмкін.

4. Психологиялық аспектілер: Экран алдында ұзақ отыру көздің көруін нашарлатады, гиподинамияға әкеледі. Сонымен қатар, цифрлық коммуникация шынайы эмоцияларды жеткізуде кедей (эмодзилер толық алмастыра алмайды).
5. Академиялық адалдық: Онлайн тестілеу кезінде көшіру, жасанды интеллект арқылы эссе жаздыру мәселелері өткір түр.

Осы қиындықтарды шешу үшін келесі шараларды ұсынамыз:

1. Инфрақұрылымды дамыту: Мемлекет тарапынан анауылдық мектептерді интернетпен және құрылғылармен қамтамасыз ету бағдарламаларын күшейту. «Bring Your Own Device» (Өз құрылғыңды алып кел) саясатын мұқият реттеу.
2. Мұғалімдердің үздіксіз біліктілігін арттыру:
 - Практикалық тренингтер ұйымдастыру (теория емес, нақты құралдармен жұмыс).
 - IT-менторлар институтын негізге алу (әр мектепте цифрлық әдістемеші болуы керек).
 - Мұғалімдер арасында тәжірибе алмасу платформаларын құру.
3. Медиа-сауаттылықты дамыту: Оқушыларға ақпарат көздерін сыни тұрғыдан бағалауды, фактчекінг жасауды үйрету. Сенімді ресурстардың тізімін (verified resources) жасақтау.
4. Гибридті бағалау жүйесі: Онлайн тестілеуді ауызша сұрақтармен, жобалық жұмыстармен және портфолиомен толықтыру. Жасанды интеллект детекторларын қолдану, бірақ оны тек бақылау құралы емес, оқу құралы ретінде пайдалану.
5. Цифрлық гигиена: Сабақ барысында экран алдындағы уақытты шектеу, көз жаттығуларын жасау, офлайн қарым-қатынас сәттерін міндетті түрде қосу [10].

Болашақта шет тілін оқыту **Metaverse** (Метаәлем) кеңістігіне ауысуы мүмкін. Оқушылар аватарлар арқылы виртуалды университеттерде дәріс тыңдап, халықаралық студенттермен араласа алады. Бұл тілдік ортаны толық симуляциялайды. Adaptive Learning (Бейімделгіш оқыту) жүйелері Big Data арқылы оқушының әлсіз және күшті жақтарын анықтап, оған жеке оқу траекториясын құрастырады. Мысалы, егер оқушы Past Continuous шағында қате жіберсе, жүйе автоматты түрде сол тақырып бойынша қосымша жаттығулар ұсынады. Бұл «one size fits all» (барлығына бір өлшем) тәсілінен бастартуға мүмкіндік береді. Бұл зерттеу жұмысында цифрлық білім беру жағдайында

шет тілін оқытудың тиімді әдістері жан-жақты талданды. Зерттеу нәтижелері келесі тұжырымдар жасауға мүмкіндік

береді:

1. Цифрлық технологиялар – мақсат емес, құрал. Олардың тиімділігі мұғалімнің әдістемелік шеберлігіне және педагогикалық дизайнның сапасына тікелей байланысты. Технология дәстүрлі әдістерді алмастырмайды, оларды толықтырады және байытады.
2. Аралас оқыту (Blended Learning) – алтын орта. Flipped classroom және Rotation модельдері оқушылардың автономдылығын арттырып, сыныптағы уақытты тиімді пайдалануға мүмкіндік береді. Бұл модель шет тілін оқытуда ең жоғары нәтиже көрсетеді.
3. Мотивация мен вовлеченность. Геймификация, VR/AR және интерактивті контент оқушылардың ішкі мотивациясын оятады. Тіл үйрену процесі «міндеттен» «қызығушылыққа» айналады.
4. Жеке тәсіл (Personalization). Жасанды интеллект және адаптивті жүйелер әр оқушының қажеттіліктеріне сай жеке оқу траекториясын құруға мүмкіндік береді. Бұл лүлгерім деңгейін теңестіруге көмектеседі.
5. Мұғалімнің рөлі өзгереді. Мұғалім ақпарат көзінен фасилитаторға, менторға және модераторға айналады. Оның басты міндеті – оқушыны бағыттау, сыни ойлауды дамыту және эмоционалды қолдау көрсету.
6. Қиындықтарды ескеру қажет. Цифрлық теңсіздік, мұғалімдердің дайындығы және академиялық адалдық мәселелері жүйелі түрде шешілуі тиіс [9, 304б.].

Қорыта айтқанда, цифрлық дәуір шет тілін оқыту әдістемесінде үлкен мүмкіндіктер ашады. Дұрыс таңдалған әдістер мен технологиялар оқушылардың бәсекеге қабілетті, көп тілді, цифрлық сауатты тұлға ретінде қалыптасуына негіз болады. Болашақта бұл саладағы зерттеулер жасанды интеллекттің этикалық аспектілеріне және метаәлемдегі тілдік социализацияға бағытталуы тиіс.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы: 2007 ж. 27 шілдедегі № 319-III: [соңғы өзгертулер мен толықтырулармен]. – Астана: Ақорда, 2023. – 86б.
2. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 ж. 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы. – Астана: Әділет, 2018. – 45 б.
3. Қабдиева, Л.Қ. Шет тілін оқытудағы инновациялық технологиялар: оқу құралы / Л.Қ.

- Қабдиева. – Алматы : Қазақ университеті, 2021. – 248 б.
4. Мирманова, А. А. Цифрлық білім беру ортасындағы тілдік құзыреттілікті қалыптастыру мәселелері // Педагогикалық ғылымдар журналы. – 2022. – №3(89). – Б. 45–53.
 5. Richards, J. C. *Approaches and Methods in Language Teaching* / J. C. Richards, T. S. Rodgers. – 3rd ed. – Cambridge : Cambridge University Press, 2014. – 458 p.
 6. Dörnyei, Z. *Motivational Strategies in the Language Classroom* / Z. Dörnyei. – Cambridge : Cambridge University Press, 2019. – 196 p.
 7. Siemens, G. *Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age* // *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*. – 2005. – Vol. 2, № 1. – P. 3–10.
 8. Hockly, N. *Digital Literacies: Research and Resources in Language Teaching* / N. Hockly. – Harlow : Pearson Education, 2018. – 142 p.
 9. Кристал, Д. *Языки Интернет : учеб. пособие* / Д. Кристал; пер. с англ. А. В. Голубева. – Москва : Академия, 2020. – 304 с.
 10. *Guidelines for ICT in Education Policies and Masterplans [Electronic resource]*. – Access mode: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261087>. – Access date: 12.04.2026.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.